

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย

บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ

เรื่อง ข้อเสนอต่อร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ

๑. ความเป็นมา

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ บัญญัติให้มีคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นหรือข้อเสนอแนะจากสภาปฏิรูปแห่งชาติ เมื่อดำเนินการแล้วให้เสนอต่อสภาปฏิรูปแห่งชาติเพื่อพิจารณา ซึ่งการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวต้องนำความเห็นของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คณะรัฐมนตรี คณะรักษาความสงบแห่งชาติ และความเห็นของประชาชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาประกอบการพิจารณาด้วย

คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ ได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับเสนอสภาปฏิรูปแห่งชาติ ตามมาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๓๖ วรรคหนึ่ง และส่งให้คณะรัฐมนตรีและคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ตามมาตรา ๓๖ วรรคสาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗) ต่อประธานสภาปฏิรูปแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๘ เพื่อนำเสนอต่อสภาปฏิรูปแห่งชาติได้พิจารณา โดยสภาปฏิรูปแห่งชาติได้พิจารณาเสนอแนะหรือให้ความเห็นให้แล้วในระหว่างวันที่ ๒๐ ถึง ๒๖ เมษายน ๒๕๕๘ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา ๓๖ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญ และได้ส่งร่างรัฐธรรมนูญต่อคณะรัฐมนตรีและคณะรักษาความสงบแห่งชาติพิจารณาเสนอความเห็น หรือยื่นคำขอแก้ไขเพิ่มเติมด้วยแล้ว โดยขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการเตรียมเสนอต่อคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อขอแก้ไขเพิ่มเติมร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับดังกล่าวต่อไป

๒. การดำเนินการ

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้มีความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกรอบการร่างรัฐธรรมนูญ ในประเด็นต่างๆ ต่อคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ รวมถึงข้อเสนอแนะอื่นเพิ่มเติม ซึ่งได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรี สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และสภาปฏิรูปแห่งชาติ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาด้วยแล้ว ดังนี้

๑. ความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง ข้อเสนอกรอบการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
เสนอเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๗*

* หนังสือสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ด่วนที่สุดที่ คปก. ๐๑/๑๖๗ ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๗.

๒. ความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญและองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ เสนอเมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘^๒

๓. ความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ เสนอเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘^๓

๔. ความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของ สื่อมวลชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เสนอเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘^๔

๕. ความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง ข้อเสนอต่อร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยว่าด้วยการ แยกศาลแรงงานออกจากศาลยุติธรรม^๕

นอกจากนี้ คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายยังได้จัดเสวนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อร่างรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยฉบับคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ หัวข้อ “ปฏิรูปรัฐธรรมนูญ ลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มความเป็นธรรม” โดยเป็นหัวข้อหนึ่งในการเสวนากลุ่มย่อยภายใต้โครงการสัมมนาทางวิชาการเนื่องใน โอกาสครบรอบ ๔ ปี คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๕๘ ณ ศูนย์ประชุม ราชภัฏจีดี โรงแรมเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ กรุงเทพมหานคร โดยมีวิทยากรและผู้ให้ความ สนใจเข้าร่วมเสวนาและแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย^๖

๓. ความเห็นและข้อเสนอแนะ

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้พิจารณาศึกษา วิเคราะห์ และรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับ ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับเสนอสถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ ตามมาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๓๖ วรรคหนึ่ง และส่งให้คณะรัฐมนตรีและคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ตามมาตรา ๓๖ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗) ของคณะกรรมการการยกร่าง รัฐธรรมนูญแล้ว โดยขอยืนยันความเห็นและข้อเสนอแนะเดิม เรื่อง ข้อเสนอกรอบการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย ที่ได้เสนอไปแล้วทุกประเด็น และมีความเห็นและข้อเสนอแนะต่อร่างรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยฉบับของคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้

^๒ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ด่วนที่สุดที่ คปก. ๐๑/๑๗๓ ลงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

^๓ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ด่วนที่สุดที่ คปก. ๐๑/๒๗๖ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

^๔ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ด่วนที่สุดที่ คปก. ๐๑/๔๘๘ ลงวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘.

^๕ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ด่วนที่สุดที่ คปก. ๐๑/๕๐๕ ลงวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๘.

^๖ มีวิทยากรร่วมถกแถลง ประกอบด้วย

๑. รองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อารียา นักวิชาการสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

๒. ดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติและกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญ

๓. นายภาณุภูมิ วิธานศิริวัฒน์ เครือข่ายสภาประชาชนเพื่อการปฏิรูป (สขป.)

๓.๑ บททั่วไป

(๑) ในการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลตามร่างมาตรา ๔ นอกจากจะได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแล้ว ควรต้องได้รับความคุ้มครองตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนด้วยเช่นกัน จึงควรบัญญัติในมาตรา ๔ ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลตามรัฐธรรมนูญนี้ และตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครอง”

(๒) ประเทศไทยประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ จึงควรบัญญัติให้ชัดเจนในร่างมาตรา ๕ ว่า “ปวงชนชาวไทยที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีความเป็นพหุเชื้อชาติไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน”

๓.๒ ภาค ๑ พระมหากษัตริย์และประชาชน

หมวด ๒ ประชาชน

(๑) ในหมวด ๒ ว่าด้วยประชาชน ได้บัญญัติให้มีคำว่า “พลเมือง” โดยให้ประชาชนชาวไทยมีฐานะเป็นพลเมือง การบัญญัติไว้ลักษณะเช่นนี้ย่อมหมายถึงบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้นที่จะมีสถานะเป็นพลเมืองตามรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งโดยหลักการแล้วมนุษย์มีสถานะเป็นบุคคลย่อมเป็นผู้ทรงสิทธิในทางกฎหมายที่ต้องได้รับการเคารพสิทธิตามหลักสากล บุคคลจึงย่อมมีสิทธิเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองเสมอกัน การบัญญัติให้มีกลุ่มคนสองสถานะ ได้แก่ บุคคล กับ พลเมือง จะส่งผลต่อการบังคับใช้รัฐธรรมนูญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากการคุ้มครองเรื่องสิทธิมนุษยชนกับสิทธิของพลเมืองแยกออกจากกัน ทั้งที่ในสาระสำคัญแห่งสิทธิแต่ละประเภทไม่อาจแยกจากกันได้อย่างชัดเจน อีกทั้งสิทธิที่พลเมืองจะได้รับความคุ้มครองแต่ละเรื่องเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคน มิใช่เฉพาะให้การคุ้มครองแต่บุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากสิทธิบางประการจะได้รับความคุ้มครองต่างกัน เช่น สิทธิในครอบครัวที่ต้องได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือจากรัฐให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข (ร่างมาตรา ๔๖) เสรีภาพในการเดินทางและเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร (ร่างมาตรา ๔๗) เสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นหมู่คณะ (ร่างมาตรา ๕๔) สิทธิในการได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม (ร่างมาตรา ๕๗) สิทธิในด้านการสาธารณสุข (ร่างมาตรา ๕๘) หรือแม้กระทั่งสิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ (ร่างมาตรา ๖๒) เป็นต้น สิทธิดังกล่าวร่างรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้เป็นสิทธิเฉพาะแก่พลเมืองซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น

ด้วยรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ การที่รัฐจะให้ความคุ้มครองและปกป้องสิทธิเสรีภาพอย่างใดๆ ต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์เป็นหลักสำคัญ โดยต้องยึดถือว่ามนุษย์ทุกคนเป็นผู้ทรงสิทธิ การคุ้มครองในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานจึงต้องคุ้มครองบุคคลทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย การแบ่งแยกระหว่างบุคคลทั่วไปกับบุคคลที่มีสถานะเป็นพลเมืองจะขัดหลักสำคัญดังกล่าว ซึ่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) ได้ใช้คำว่า “บุคคล” ในการรับรองว่าบุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคกันตามกฎหมายและได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันในเรื่องต่างๆ”

^๗ International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR ข้อบทที่ ๖ - ๒๗.

นอกจากนี้ การแยกเรื่องสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมืองออกจากกันจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่อนุวัติการตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายลำดับรองอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเกิดปัญหาตามมาเพราะจะถูกตีความว่าไม่บังคับใช้กับบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยอีกด้วย

ดังนั้น การออกแบบร่างรัฐธรรมนูญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ควรบัญญัติให้มีการคุ้มครองสิทธิของบุคคลเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยกว่าเรื่องใดเป็นเรื่องสิทธิมนุษยชนที่จะให้ความคุ้มครองบุคคลทั่วไป และเรื่องใดเป็นสิทธิพลเมืองที่จะให้ความคุ้มครองเฉพาะพลเมืองที่เป็นประชาชนชาวไทยเท่านั้น หากเรื่องใดมีเจตนารมณ์จะให้สิทธิเฉพาะบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น เห็นควรให้บัญญัติในส่วนนั้นโดยชัดเจนเป็นเรื่องๆ ไป เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการ เป็นต้น

(๒) ตามร่างมาตรา ๓๔ วรรคสอง ขอเสนอแก้ไขเพิ่มเติมเป็น “หญิง ชาย และบุคคลทุกเพศสภาพมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน” และแก้ไขในร่างมาตรา ๓๔ วรรคสาม ที่ระบุว่า “มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม...” โดยตัดคำว่า “ไม่เป็นธรรม” ออกไปด้วยเหตุที่ว่าโดยแท้จริงแล้วการเลือกปฏิบัติย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมโดยสภาพ

(๓) สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายตามร่างมาตรา ๓๖ วรรคสอง ควรเพิ่มเติมความในบทบัญญัติเป็นว่า “การทรมาน ทารุณกรรม หรือ การลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม หรือ ย่ำยีศักดิ์ศรี หรือการทำให้บุคคลสูญหายโดยถูกบังคับ จะกระทำมิได้” และให้เพิ่มเติมความเป็นวรรคห้า “ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งให้ระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย” ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่เคยบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๒ วรรคท้าย ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

(๔) สิทธิในการได้รับพิจารณาตัวอย่างถูกต้องตามกฎหมายโดยเคร่งครัดตามร่างมาตรา ๔๔ (๒) ของเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส เห็นว่าควรบัญญัติให้ครอบคลุมถึงคดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศรวมทั้งการให้บริการช่วยเหลือด้านกฎหมายเป็นพิเศษด้วย

(๕) ร่างมาตรา ๔๕ ได้บัญญัติให้สิทธิของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ กรณีเช่นนี้เห็นว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม บางเรื่องเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและบางเรื่องเป็นสิทธิที่มีกฎหมายรองรับไว้อยู่แล้ว จึงไม่ควรมีบทบัญญัติร่างมาตรา ๔๕ ไว้ในรัฐธรรมนูญอีก

(๖) ตามร่างมาตรา ๖๒ มีนัยเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และแผนอื่นๆ เห็นว่าควรบัญญัติให้ประชาชนมีสิทธิและมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนในการวางแผน พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการตรากฎหมายหรือการออกกฎหมายที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิได้รับประโยชน์จากการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน และควรบัญญัติให้

สิทธิในการพัฒนาต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน ดังปรากฏในมาตรา ๘๗ วรรคท้ายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงควรนำความดังกล่าวมาบัญญัติไว้เป็นวรรคท้ายของร่างมาตรา ๖๒ ด้วย

(๓) สิทธิชุมชนตามร่างมาตรา ๖๓ ควรบัญญัติเช่นเดียวกับที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติไว้ซึ่งครอบคลุมแล้ว โดยคำว่าชุมชน ควรรวมถึงชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมด้วย เนื่องจากบางชุมชนมีลักษณะพิเศษ เช่น ชนเผ่าพื้นเมือง เป็นต้น

(๔) การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดๆ ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงตามร่างมาตรา ๖๔ วรรคสอง นั้น เห็นว่าการดำเนินโครงการหรือโครงการทุกกรณี ย่อมมีผลกระทบต่อชุมชนทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพทั้งสิ้น ดังนั้น การประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จึงต้องมีการดำเนินการในทุกกรณี จึงเสนอให้ตัดคำว่า “อย่างรุนแรง” ในร่างมาตราดังกล่าวออก และให้เพิ่มหลักการการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์เป็นวรรคสาม ความว่า “การจัดทำนโยบายหรือแผนที่จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งคุณภาพชีวิตของชุมชน จะต้องมีการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ประกอบการจัดทำนโยบายหรือแผนด้วย”

(๕) การมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองตามร่างมาตรา ๖๖ แม้จะบัญญัติในกรณีประชาชนเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย ให้ตัวแทนผู้เข้าชื่อร่างเสนอกฎหมายได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมาธิการจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนกรรมาธิการทั้งหมด แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่ากรณีที่มีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันระหว่างสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภาจะให้ตัวแทนประชาชนผู้เข้าชื่อเสนอกฎหมายฉบับนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยหรือไม่ ซึ่งแม้ว่าหลักในการตั้งคณะกรรมการร่วมของสองสภาเพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งในการพิจารณาร่างกฎหมาย หากร่างกฎหมายที่จะพิจารณาโดยคณะกรรมการร่วมกันเป็นกฎหมายที่ประชาชนได้เข้าชื่อเสนอไปด้วย การพิจารณาในชั้นคณะกรรมการร่วมควรมีตัวแทนภาคประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยเช่นกัน

(๑๐) ร่างมาตรา ๗๑ บัญญัติให้มีสภาตรวจสอบภาคพลเมืองในแต่ละจังหวัดจะมีความเข้าซ้อนกับสมัชชาพลเมืองซึ่งมีองค์ประกอบที่มาจากพลเมืองในท้องถิ่นและทำหน้าที่ตรวจสอบการบริหารท้องถิ่นในระดับจังหวัด ดังนั้นไม่ควรมีสภาตรวจสอบภาคพลเมืองดังกล่าวอีก จึงเห็นควรตัดร่างมาตราดังกล่าว

๓.๓ ภาค ๒ ผู้นำการเมืองที่ดีและระบบผู้แทนที่ดี

หมวด ๑ ผู้นำการเมืองที่ดีและระบบผู้แทนที่ดี

(๑) เรื่องมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตามร่างมาตรา ๗๔ และร่างมาตรา ๗๗ บัญญัติให้มีสมัชชาคุณธรรมแห่งชาตินั้น เห็นว่าเป็นการบัญญัติกฎหมายจัดให้มีองค์กรที่มีความเข้าซ้อนกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องดังกล่าวอยู่แล้ว อีกทั้งในเรื่องการตรวจสอบคุณธรรมและจริยธรรมต้องเป็นไปตามกระบวนการของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรูปแบบของสมัชชาคุณธรรมยังไม่มี ความชัดเจน ดังนั้น จึงควรตัดเรื่องสมัชชาคุณธรรมออก โดยให้องค์กรหรือหน่วยงานที่เป็นกลไกปกติเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตรวจสอบดังกล่าว

(๒) ตามร่างมาตรา ๗๖ ได้กำหนดเกี่ยวกับบทบาทของพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบผู้นำทางการเมืองและระบบผู้แทนทางการเมือง โดยเสนอให้การจัดองค์กรและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในทางการเมืองต้องคำนึงสัดส่วนหญิงและชายให้เท่าเทียมกันด้วย

หมวด ๒ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

(๓) ร่างมาตรา ๗๘ ให้บทบัญญัติในหมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐมีไว้เพื่อเป็นเจตจำนงให้รัฐต้องดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน เห็นว่าควรบัญญัติเพิ่มเติมให้เป็นหลักการเช่นเดียวกับมาตรา ๗๕ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่บัญญัติให้รัฐต้องชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการใด ระยะเวลาใด เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ รวมถึงต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรคเสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง

(๔) ควรตัดคำว่า “ราชการส่วนภูมิภาค” ในร่างมาตรา ๘๒ (๓) ออก เนื่องจากราชการส่วนภูมิภาคเป็นส่วนหนึ่งของราชการส่วนกลางอยู่แล้ว และในวรรคท้ายที่กำหนดเรื่องการจัดทำบริการสาธารณะนั้น เห็นควรนำบทบัญญัติเดิมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่มีความเหมาะสมและชัดเจนแล้วมาบัญญัติไว้ ความว่า “กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น”

(๕) เรื่องระบบเศรษฐกิจตามร่างมาตรา ๘๘ ควรเพิ่มมาตรการให้รัฐต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม และการค้าที่เป็นธรรมโดยเสนอความว่า “รัฐต้องมีมาตรการเกี่ยวกับการลงทุนของต่างประเทศและการลงทุนของไทยในต่างประเทศ เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม สร้างการค้าที่เป็นธรรม และป้องกันการทุจริต”

หมวด ๓ รัฐสภา

(๖) ร่างมาตรา ๑๐๘ (๓) กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องเป็นผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เห็นว่าควรให้สิทธิประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกเขตเลือกตั้งของตนเองโดยไม่ยึดตามฐานข้อมูลทางทะเบียนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนทำงานในเขตเลือกตั้งใดควรมีสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครในเขตเลือกตั้งนั้น เนื่องจากเป็นผู้อาศัยและเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเขตเลือกตั้งมากที่สุด โดยจัดให้มีการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งแก่ผู้ประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนไม่มีทะเบียนบ้านอยู่

(๗) ร่างมาตรา ๑๑๑ บัญญัติลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยใน (๘) บัญญัติว่า “เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ขอบด้วยกฎหมายว่ากระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ หรือกระทำการอันทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม” ความในช่วงท้ายบทบัญญัตินี้ดังกล่าวอาจมีผลทำให้บุคคลที่เคยถูกตัดสิทธิทางการเมืองที่ผ่านมา มีลักษณะต้องห้าม ไม่

สามารถลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อีกต่อไป จึงเสนอให้ตัดความ “หรือกระทำการอันทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรม” ในร่างมาตรา ๑๑๑ (๘) ออก เพื่อเป็นการให้โอกาสแก่นักการเมืองในการพิสูจน์ตนเองในทางการเมือง

หมวด ๗ การกระจายอำนาจและการบริหารท้องถิ่น

(๘) คณะผู้บริหารท้องถิ่นตามร่างมาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ควรบัญญัติให้องค์ประกอบของคณะผู้บริหารมีสัดส่วนหญิงชายที่เท่าเทียมกัน และเห็นควรตัดข้อความที่ว่า “แต่ในกรณีที่เป็นองค์กรบริหารท้องถิ่นรูปแบบพิเศษจะมาจากความเห็นชอบของประชาชนโดยวิธีอื่นก็ได้” เนื่องจากการกำหนดข้อความดังกล่าวไม่มีหลักประกันว่าการปกครองท้องถิ่นที่มีรูปแบบพิเศษจะมาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนี้ ในร่างมาตรา ๒๑๒ วรรคสาม เสนอเพิ่มเติมให้องค์กรบริหารท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในท้องถิ่นด้วย

(๙) ร่างมาตรา ๒๑๕ วรรคสอง บัญญัติให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและรายงานผลการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เห็นควรต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารก่อนมีการดำเนินงาน และรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นอย่างแท้จริง

๓.๔ ภาค ๓ หลักนิติธรรม ศาล และองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

หมวด ๑ ศาลและกระบวนการยุติธรรม

(๑) ควรเปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอื่นนอกจากสาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เข้าไปไปดำรงตำแหน่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้การพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญได้มีมุมมองที่มีความหลากหลายในทุกมิติ และในส่วนของคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสรรหาด้วย เพื่อให้ที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีความยึดโยงกับภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น

(๒) ในเรื่องศาลยุติธรรมได้มีการบัญญัติเพื่อจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษขึ้น เห็นว่าไม่ควรมีการเพิ่มการพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์สำหรับคดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ เนื่องจากหลักการที่ผ่านมาคือสามารถอุทธรณ์ได้โดยตรงต่อศาลฎีกา ซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีและผลการพิจารณาถึงที่สุดรวดเร็วขึ้น อีกทั้งการจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์พิเศษ เป็นเพียงการขยายองค์กรศาล

(๓) เสนอยืนยันหลักการให้ศาลอุทธรณ์เป็นศาลพิจารณา (Trial court) โดยเฉพาะในคดีที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือในคดีสำคัญที่มีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ และควรให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย

(๔) เสนอให้ปฏิรูประบบศาลแรงงานโดยแยกศาลแรงงานออกจากศาลยุติธรรมเช่นเดียวกับศาลปกครอง เนื่องจากคดีแรงงานเป็นคดีที่มีลักษณะเฉพาะและผลแห่งคดีมีผลต่อประโยชน์สาธารณะเหมือนเช่นคดีปกครอง

หมวด ๒ การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ

(๕) ตามร่างมาตรา ๒๕๗ บัญญัติให้มีผู้ไต่สวนอิสระที่มีความเป็นกลางโดยให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น แม้เจตนารมณ์คือเพิ่มกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภา เมื่อร่างรัฐธรรมนูญบัญญัติให้ผู้ไต่สวนอิสระมีที่มาจากการแต่งตั้งของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา หากผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการไต่สวนและยื่นฟ้องเป็นคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้ว ศาลฎีกาจะเป็นผู้พิจารณาคัดสินคดีนั้นเอง กรณีที่ผู้มีส่วนแต่งตั้งผู้ไต่สวนคดีเป็นผู้พิจารณาคดีนั้นเสียเองย่อมขัดกับหลักการตรวจสอบถ่วงดุล เพราะองค์กรศาลฎีกาได้ใช้อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการในคราวเดียวกัน อีกทั้งผู้ไต่สวนอิสระมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติซึ่งมีความซ้ำซ้อน หากได้มีการปรับปรุงกระบวนการสรรหากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมและปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นกลางและเป็นอิสระแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีผู้ไต่สวนอิสระอีก

(๖) องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญที่มีอยู่ต่างมีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน และเป็นประโยชน์ต่อการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน จึงไม่เห็นด้วยในการคว่ำรวบผู้ตรวจการแผ่นดินและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นผู้ตรวจการแผ่นดินและพิทักษ์สิทธิมนุษยชน เพราะเป็นเสมือนการยกเลิกองค์กรสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยองค์กรใหม่ที่จะเกิดขึ้นนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานบนหลักการสิทธิมนุษยชนทั้งองค์กร (Right-based approach) ซึ่งมีความแตกต่างจากการใช้อำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินที่เป็นการตรวจสอบเชิงบริหารรัฐกิจ และที่มาขององค์กรใหม่ที่คว่ำรวบยังพบว่าไม่มีความชัดเจนว่าจะมีส่วนร่วมของตัวแทนภาคประชาสังคมในการร่วมดำเนินการสรรหาตามหลักการปารีส (Paris Principle) อีกทั้งการคว่ำรวบดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อสถานะองค์กรสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยที่ได้ร่วมกับสถาบันสิทธิมนุษยชนทั่วโลกอีกด้วย

(๗) คณะกรรมการสรรหาคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามร่างมาตรา ๒๖๐ และ ๒๖๑ ควรประกอบด้วยองค์ประกอบที่หลากหลาย โดยไม่เน้นองค์ประกอบจากศาลและผู้มีอำนาจทางการเมืองมากเกินไป แต่ควรมีสัดส่วนที่ยึดโยงกับภาควิชาการและภาคประชาสังคมมากขึ้น โดยกรรมการสรรหาควรเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในการทำหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรที่ตนไปทำหน้าที่สรรหา ทั้งนี้ ควรรวมถึงองค์ประกอบกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระอื่นด้วยเช่นกันไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

(๘) ตามร่างมาตรา ๒๖๘ ที่บัญญัติให้มีคณะกรรมการดำเนินการจัดการเลือกตั้ง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่ปลัดกระทรวงแต่งตั้งจากข้าราชการในแต่ละหน่วยงานนั้น เห็นควรตัดออก เพราะมีคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีประสบการณ์และได้ทำหน้าที่รับผิดชอบจัดการดูแลให้มีการเลือกตั้งที่เป็นไปด้วยความเรียบร้อยมาโดยตลอดอยู่แล้ว ปัญหาการเลือกตั้งที่สำคัญเป็นปัญหาของการใช้อิทธิพลจูงใจที่ทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม หากให้ข้าราชการที่อยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองมาทำหน้าที่จัดการเลือกตั้ง ย่อมไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่จะทำให้การเลือกตั้งปลอดจากอิทธิพลทางการเมืองที่เอื้อประโยชน์เฉพาะผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง

๓.๕ ภาค ๔ การปฏิรูปและการสร้างความปรองดอง

(๑) คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายเห็นด้วยกับการกำหนดประเด็นปฏิรูปตามบทบัญญัติในร่างรัฐธรรมนูญเรื่องต่างๆ เพื่อนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรม อันเป็นวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การปฏิรูปกฎหมายหลักที่คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้ดำเนินการมาตลอดระยะเวลา ๔ ปี แต่อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายไม่เห็นด้วยกับการจัดให้มีสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศและคณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิรูป เพราะเห็นว่าการปฏิรูปต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคมไม่เฉพาะแต่องค์กรหรือคณะบุคคลใดคณะบุคคลหนึ่ง อีกทั้งปัจจุบันมีองค์กรและหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจำนวนมากที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนผลักดันการปฏิรูปด้านต่างๆ อยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรอิสระ องค์กรของรัฐอื่น รวมตลอดถึงองค์กรภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

(๒) การปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรมนั้นเสนอให้มีการปรับปรุงระบบงานสอบสวนให้มีความเป็นอิสระจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(๓) หลักการดำเนินคดีอาญาเห็นควรให้พนักงานอัยการมีบทบาทและหน้าที่หลักในการดำเนินคดีทั้งในชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณา รวมทั้งอำนาจในการสั่งคดี โดยมีเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ช่วยในการดำเนินคดี

(๔) การฟ้องคดีอาญา ควรยืนยันให้เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐ การสืบสวนสอบสวนและการพิจารณาคดีเป็นกระบวนการในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิด

(๕) การช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายและคดี ตามร่างมาตรา ๒๘๒ (๒) ไม่ควรจำกัดเฉพาะประชาชนผู้มีรายได้น้อยเท่านั้น แต่ควรครอบคลุมถึงประชาชนทุกคนที่มีสิทธิโดยชอบธรรมในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

(๖) ไม่เห็นด้วยในการบัญญัติให้มีการจัดตั้งองค์กรบริหารการพัฒนาภาคตามร่างมาตรา ๒๘๔ (๕) เนื่องจากขัดกับหลักการกระจายอำนาจที่ต้องเพิ่มอำนาจให้แก่ท้องถิ่นชุมชน การบัญญัติเช่นนี้จะเป็นการเพิ่มบทบาทให้แก่ราชการส่วนกลางในภูมิภาคมากเกินไป

(๗) การปฏิรูประบบอุดมศึกษาไทยตามร่างมาตรา ๒๘๖ (๕) ควรกำหนดให้รัฐต้องปรับปรุงและพัฒนากฎหมายในการปฏิรูปสถาบันอุดมศึกษาให้มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล พัฒนาการเรียนรู้ให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนพัฒนางานวิชาการในการรับใช้สังคม

(๘) การปฏิรูปด้านแรงงานตามร่างมาตรา ๒๘๙ เสนอให้มีการจัดทำประมวลกฎหมายแรงงานเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีความเป็นเอกภาพและคุ้มครองสิทธิของแรงงานอย่างเท่าเทียม

(๙) การปฏิรูปด้านวัฒนธรรมตามร่างมาตรา ๒๙๐ เห็นควรให้เพิ่มเรื่องความเป็นพหุวัฒนธรรมของสังคมไทยไว้ในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้เกิดการยอมรับความหลากหลายของวัฒนธรรมในสังคมไทย

(๑๐) การปฏิรูปสังคมตามร่างมาตรา ๒๙๕ เสนอให้มีการใช้มาตรการพิเศษชั่วคราวเพื่อเพิ่มจำนวนสตรีให้มีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระดับ และในการรับตำแหน่งราชการและปฏิบัติหน้าที่ราชการในทุกระดับของรัฐบาลอย่างเป็นรูปธรรม และให้หลักประกันโดยการเสริมศักยภาพให้กับสตรีได้มีส่วนร่วมทางการเมืองและการวางนโยบายของรัฐและดำเนินการตามนโยบายนั้นอย่างมีคุณภาพ

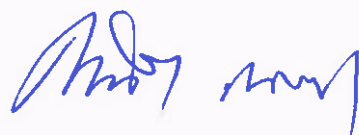
(๑๑) การปฏิรูปด้านสังคมตามร่างมาตรา ๒๙๕ (๑) เห็นควรเพิ่มให้มีคำว่า “ชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” เพื่อให้การปฏิรูปกฎหมาย กฎ กติกาต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งครอบคลุมชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ด้วย

๓.๖ บทเฉพาะกาล

(๑) เห็นควรตัดบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการควมรอมองคร้งทั้งหมด

(๒) ตามร่างมาตรา ๓๑๕ ตอนท้าย เห็นว่าควรใช้คำว่า “...ให้ถือว่าการนั้นและการกระทำนั้นชอบด้วยกฎหมายเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญนี้” แทน “ให้ถือว่าการนั้นและการกระทำนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้” ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนอย่างเป็นที่สุดว่า รัฐธรรมนูญนี้เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายจึงขอเสนอความเห็นและข้อเสนอต่อร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับเสนอสภาปฏิรูปแห่งชาติ ตามมาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๓๖ วรรคหนึ่ง และส่งให้คณะรัฐมนตรีและคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ตามมาตรา ๓๖ วรรคสาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗) ของคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ มาเพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

(ศาสตราจารย์คณิต ณ นคร)

ประธานกรรมการปฏิรูปกฎหมาย

๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๘